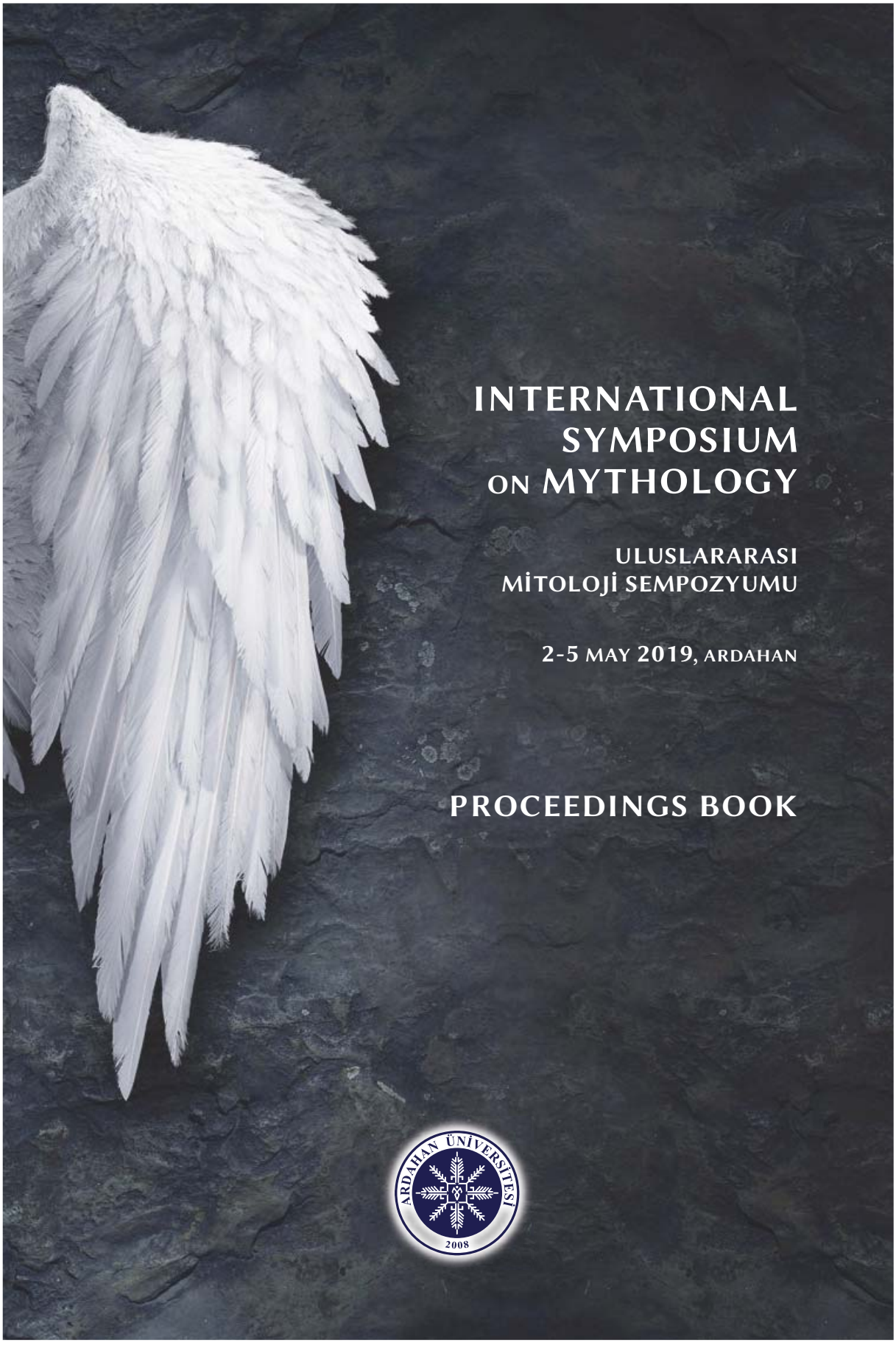

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MYTHOLOGY

ULUSLARARASI MİTOLOJİ SEMPOZYUMU

2-5 MAY 2019, ARDAHAN

PROCEEDINGS BOOK

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
2008

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MYTHOLOGY

PROCEEDINGS BOOK

2 - 5 MAY 2019
ARDAHAN UNIVERSITY

EDITORIAL BOARD

İbrahim Okan Akkın
Berivan Vargün
Tonguç Seferoğlu
Erman Kaçar
Neşe Şenel

ISBN

978-605-81330-5-1

DESIGNED AND TYPESET BY
Ph**ar**ma**k**on

CONTACT

mythologysymposium.com
mythologysymposium@ardahan.edu.tr

Responsibility for the information and views set out in this book lies entirely with the authors.

Scan the QR code below to download the symposium program.

Ardahan, November 2019

Table of Contents

Copyright iii
Table of Contents iv
HONORARY BOARD ix
SCIENTIFIC COMMITTEE x
ORGANIZING COMMITTEE xii

KEYNOTES

CLASSICAL MYTHS IN AUSTRALIAN COLONIAL ART: 1788-1930s 1
Marguerite Johnson

MYTHOLOGY AS NEED
PSYCHOLOGICAL AND COMMUNAL ORIGINS OF MYTHIC TRANSMISSIONS 17
Slobodan Dan Paich

SOPHOCLES' AJAX AS A POLITICAL HERO:
NOBILITY, POWER AND POLITICAL BRUTALITY 52
Panos Eliopoulos

BETWEEN MYTH AND HISTORY: THE RELIGIOUS DIMENSION
AT THE CROSSROADS OF LEBANESE PUBLIC SPHERES 69
Roy Jreijiry

PARTICIPANTS

MİTOLOJİK ANLATIM GELENEĞİNDE İNSANOĞLUNDAN SAKLANAN BESİNLER 81
Ali Güveloğlu

POPÜLER DUVAR HALILARININ MİTOLOJİK MOTİFLERİ ÜZERİNE 92
Ali Osman Öztürk

'BATTLING IDENTITIES': MYTHS AND ALLEGORY IN
POST-MODERN ANGLO-BOER WAR SHORT FILMS 110
Anna-Marie Jansen Van Vuuren

ARAKHNE'NİN YAZGISINI BOZAN ÇAĞDAŞ SANAT 121
Arzu Parten Altuncu

OKUMANIN MİTOLOJİK ARADALIĞI 136
Atiye Gülfer Gündoğdu

TİCARET, EKONOMİK DURUM VE MİTOLOJİDEKİ YANSIMALARI 147
Aysun Bulut - Bige Küçükefe

MEVLÜT SÜLEYMANLI'NIN POVEST VE HİKAYELERİNDE MİTOLOJİK UNSURLAR 162
Ayvaz Morkoç

ABDÜRRAHİM BEY HAKVERDİYEV'İN ESERLERİNDE MİTOLOJİ 170
Ayvaz Morkoç

YÜCE TANRI PAN YA DA İKİ YÜZLÜ DOĞA 178
Barışcan Demir

YERALTININ KUDRETLİ ÖLÜM TANRIÇASIYLA MASUM GENÇ KIZ ARASINDA:
MİTLER TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ HAKKINDA NE SÖYLER? 187
Betül Özel Çiçek

ANADOLU KÖKENLİ BİR HİTİT EFSANESİ: "İLLUYANKA" 199
Betül Tercan

KENAN DİNİ 210
Burak Taşdüvenci

MİTOLOJİDE KADIN, TOPRAK VE KÖTÜCÜL KADIN İMGESİ 225
Cemile Akyıldız Ercan

ANTİK VE MODERN ÇAĞLARDA GÜÇ SAVAŞLARI 235
Cemre Karadaş

YAKINDOĞU KÜLTÜRÜNDE TUFAN MİTOLOJİSİ 244
Çağatay Yücel - Umut Parlıtı

PAULO COELHO'NUN SİMYACI ADLI ROMANINDA
MİTOLOJİK AÇILIMLAR KAPSAMINDA İNSAN VE EVREN 257
Dilek İlhan

İTALYAN RÖNESANSI'NDA PROPAGANDA ARACI OLARAK
YUNAN VE ROMA MİTOLOJİSİ 268
Duygu Şahin

MİTOLOJİK GİYSİLERİN SANATSAL AÇIDAN YORUMLANMASI 281
Emine Erdoğan

DERRİDA'NIN PLATON YORUMUNDA YAZI VE MİTOLOJİ İLİŞKİSİ 293
Erkan Yıldız

FROM GOD TO PROGENITOR:
THE FIGURE OF WODEN IN PAGAN & EARLY CHRISTIAN ENGLAND 305
Fevzi Burhan Ayaz

ERNST CASSIRER'DE MİTİK DÜŞÜNME:
SEMBOLÜN ZİHİNSEL BİR FORM OLARAK VARLIĞI 314
Fatma Turğay

ARDAHAN-SULAKYURT KÖYÜNDEKİ AMBAR (KİLER) DUVARLARINA
ASILAN BOYNUZLARIN İNANÇ VE GELENEK ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ 325
Filiz Öztürk

NİZÂMÎ'NİN İSKENDERNÂMESİ'NDE GEÇEN EFSANEVÎ SU: ÂB-I HAYAT 340
Funda Türkben Aydın

HİNT VE YUNAN MİTOLOJİLERİNDE CİNSİYET ROLLERİNİN DÖNÜŞÜMÜ 351
Gökhan Akmaz

HİLMİ YAVUZ'UN NARKİSSOS'A AĞIT VE
MEVLANA İLE ŞEMS ŞİİRİLERİNDE MİTOLOJİK UNSURLAR 363
Gönül Yonar Şişman

POLİS, MİTOS, ALETHEİA 374
Gülben Salman

"KUTSAL KİTAP" ÖNCÜLÜ OLARAK
AY SOLOGOY LO KÜN SOLOGOY DESTANINDA "YÜCE KİTAP" 383
Gülgün Şerefoğlu

EDEBİYATTA MİT BAĞLAMINDA GÜRCÜ MİTOLOJİSİ 392
Gülnara Goca Memmedli - Şureddin Memmedli

GÖSTERİŞÇİ TÜKETİM BAĞLAMINDA VİTRİN OLARAK SOSYAL MEDYADA
BENLİK SUNUMUNUN MİTSEL BENLİK SUNUMU İLE KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ 405
Hanife Güz - Gözde Şahin

YENİ DÜNYANIN MİTOLOJİK KAHRAMANLARI:
SOSYAL MEDYADA PAYLAŞIM YAPAN BLOGGERLAR VE KARİZMA MİTİ 420
Hanife Güz - Gözde Şahin

YAĞ VE KEÇE İLE YERYÜZÜNDE ŞAMANİSTİK BİR DÜŞÜŞ:
JOSEPH BEUYS'UN MİTLERİ 435
Hanife Neris Yüksel

HEFT PEYKER MESNEVİSİNDE SU MOTİFİ 450
Hanzade Güzeloğlu

MERYEM KÜLTÜ VE ANA TANRIÇA KÜLTÜ
ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 462
Hatice Demir

ÇOCUK VE GENÇLİK YAZININDA MİTOLOJİ 474
Hikmet Asutay

DID NOAH'S FLOOD OCCUR IN THE LAKE VAN BASIN? 490
Ilham Gadjimuradov

MODERN ARAP ŞİİRİNDE MİTOLOJİK ÖGELER (BEDR ŞÂKİR ES-SEYYÂB ÖRNEĞİ) 501
İbrahim Usta

İSLAM ÖNCESİ ARAP EDEBİYATINDA MİTOLOJİK ANLATI 514
İzzet Marangozoğlu

MİTLERİN RUS NESRİNDE YERİ VE ROLÜ
(20. YÜZYILIN SONU – 21. YÜZYILIN BAŞLANGICI) 527
Kamala Tahsin Karimova

İZMİR'DE YAŞAYAN MAKEDONYA TÜRKLERİNİN DOĞUM GELENEKLERİ 536
Kübra Morkoç

MUHAYYEL TÜRK TEMSİLİ VE RÖNESANS'TA "MİT"İN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ 548
Lale Babaoğlu Balkış

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANINDA MİTOLOJİ VE RETORİK 562
M. Halil Sağlam

IN THE WORLD OF METAMORPHOSIS:
DESCRIPTION OF MAGICAL THINKING IN POZNAN SCHOOL OF
THEORY OF CULTURE AND ITS RETURN TO THE CONTEMPORARY CULTURE 573
Michał Rydlewski

BURSALI İBRAHİM RÂZÎ DİVANI'NDAKİ MİTOLOJİK VE EFSANEVÎ UNSURLAR 580
Mehmet Elaldı

TÜRK YARATILIŞ MİTLERİNDE "SU" 593
Mehmet Emin Bars

MİTOLOJİK BİR FİGÜR OLARAK 'ÛC B. UNUK'UN TEFSİRLERE YANSIMASI 605
Mehmet Zülfi Cennet

ANTİGONE'NİN DAYANILMAZ İHTİŞAMI 615
Melike Molacı

DELİLİĞİN TRAJEDİSİ: MEDEİA VS. HERAKLES 626
Melike Molacı

A HEIDEGGERIAN READING OF
THE ODYSSEY IN THE CONTEXT OF DISPLACEMENT JOURNEY 636
Mersiye Bora

NORTHROP FRYE'NİN MİT TEORİSİ IŞIĞINDA
DÖRT FARKLI ŞİİRDEKİ ARKETİPSEL SEMBOLLERİN AYDINLATILMASI 644
Mert Tutucu

TÜRK KÜLTÜRÜYLE ŞEKİLLENEN MACAR EFSANELERİ 657
Mesude Şenol

İSLAM'IN MİTLERE BAKIŞI 668
Muammer Ayan

ÇAĞDAŞ SANAT BAĞLAMINDA MİTOLOJİK ÖGELERİN
GÜNÜMÜZ TEKSTİL SANATINA ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ 683
Nazan Oskay

KAYIP TANRI MİTOSLARI: KRALİÇE AŞMUNİKAL'İN KAYBOLAN FIRTINA TANRISI 698
Nazan Özdemir

ANTİK DÖNEM'DE KER VE MOİRALAR:
KADER VE ÖLÜME HÜKMEDEN TANRIÇALAR 708
Nazlı Yıldırım

HİTİTLERDE MİTOLOJİ VE RİTÜEL 723
Z. Nihan Kırçıl

MİMARLIKTA BİR İLETİŞİM ARACI OLARAK MİTLER 733
Nuran Irapoğlu

EURİPİDES'İN *MEDEA*'SI:
TAHRİP EDİCİ BİR DÜŞÜNCE DENEYİ 746
Nurten Birlik - Özge Yakut Tütüncüoğlu

SANDRO BOTTICELLI'NİN MİTOLOJİ KONULU ESERLERİNE GENEL BİR BAKIŞ 755
Okan Şahin

MİTOLOJİ'YE TEŞBİH VE TEŞBİH-İ MAKLÛB 765
Özgür Kıyçak

MİTOS LOGOS AYRIMINA DAİR BİR SORGULAMA DENEMESİ 779
Rabia Topkaya

ABRAHAM ESAU: MAN, MYTH, MEMORY 789
Rouzanne Carstens

EL-'AKKÂD'A GÖRE MİTOLOJİNİN KAYNAĞI VE ARAP MİTOLOJİSİ....797
Sahip Aktaş - Abdullah Bedeva

DİONYSOS VE KELOĞLAN:
TÜRK MİTOLOJİSİNDE DİONİZYAK BİR TİP OLARAK KELOĞLAN....809
Seçkin Sarpkaya

ŞAHMARAN VE DÜNYA MİTOLOJİSİNİN YILAN-KARIŞIMLI
DİĞER MİTİK YARATIKLARININ KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZİ....821
Seda Gedik

TÜRK VE ARAP MİTOLOJİSİNDE ORTAK HAYVAN FİGÜRLERİ....833
Selman Yeşil

MANIFESTATION OF HUMAN-ANIMAL RELATIONS ON MYTHS....843
Sema Yılmaz

EREN EYÜBOĞLU RESİMLERİNDE MİTOLOJİK UNSURLAR VE KADIN....852
Semra Çevik

SÖYLENMEYEN OLARAK MİTOS: METAFOR VE TEORİ....865
Servet Gündoğdu

DİRENİŞ VE GÜÇ SİMGESİ OLARAK TÜRK ŞİİRİNDE PROMETHEUS....876
Soner Akpınar

STAN LEE ÇİZGİ ROMANI VE MİTOLOJİ....887
Sümeyye Özbek

SOPHOKLES, BRECHT, DEMİREL'İN ANTİGONE'LERİ:
ANTİGONE'NİN PATİKASINDA YÜRÜMEK....898
Şebnem Özkan

GÜRCİSTAN TÜRKLERİNDEN ETNİK TOPLULUĞU ANLATAN MİTSEL ÖRNEKLER....910
Şureddin Memmedli

ANADOLU PREHİSTORYASINDA İNSAN KURBANI
VE MİTOLOJİK HİKAYELERE YANSIMASI....920
Umut Parlıtı - Çağatay Yücel

MİTOLOJİDEN EGZİSTANSİYALİZME:
SİSYPHOS'TAN YABANCI'YA YAZGIYI YENİDEN YAZMAK....939
Zeynep Esenyel

HEGEL'İN ANTİGONE'SİNİ BİR SINIR-BEKÇİSİ OLARAK DÜŞÜNMEK....950
Zeynep Gökgöz

ANTİGONE VE "YAŞAM DÖNGÜSÜ"....963
Zeynep Gökgöz

SERGİ / EXHIBITION....975

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MYTHOLOGY
ULUSLARARASI MİTOLOJİ SEMPOZYUMU
2-5 May 2019 / Ardahan-Turkey
2-5 Mayıs 2019 / Ardahan-TÜRKİYE
PROCEEDINGS BOOK
BİLDİRİ KİTABI
MYTHOLOGYSYMPOSIUM.COM
ARDAHAN.EDU.TR/ISOM

KAYIP TANRI MİTOSLARI: KRALİÇE AŞMUNİKAL'İN KAYBOLAN FIRTINA TANRISI[1]

Nazan ÖZDEMİR[2]

Öz: Hititlerin çiviyazılı metinleri arasında yer alan Kayıp Tanrı mitleri Anadolu'nun yerli halkı olarak kabul edilen (Proto) Hattilere aittir. Kraliçe Aşmunikal'in Kaybolan Fırtına Tanrısı dışında yine tanrının kaybolmasını ele alan ancak farklı tanrı ve kahramanları içeren birçok mitolojik anlatının çiviyazılı belgeleri bulunmaktadır. Belirli bir tanrının kaybolmasını işleyen bu anlatılar, genellikle toplumda yaşanan kıtlık, doğal afetler veya salgın hastalıklarla ilişkilendirilmektedir. Tanrının bazı olaylara kızıp ortadan kaybolması ülkede çeşitli doğaüstü anormalliklerin yaşanmasına yol açmakta, kızgınlığı geçip geri geldiğinde yaşam eski haline dönmektedir. Kendilerini "bin tanrılı" bir toplum olarak adlandıran Hititlerin, tarıma dayalı ekonomilerinde yaşanan bir aksaklığın sebebini tanrıların onlara kızmış olmasında aramak gerekir. Burada verilecek Kayıp Tanrı mitleri de Antikçağ insanının günlük yaşamına etki etmiş birtakım olayların yansımasıdır. Orta Hitit dönemi kraliçelerinden Aşmunikal'in şahsi Fırtına Tanrısının kaybolmasının sonucunda yaşanan olumsuzlukların ise daha çok kraliçeye atfedilen ve Hitit toplumunun adetlerine uymayan bazı hatalar sebebiyle gerçekleştiği düşünülmektedir. Ayrıca bu dönemde Hitit devletine karşı yapılan yağmacı saldırılar doğrudan toplumun ekonomisini etkilediği için, Hitit panteonunun baş tanrısı olan Fırtına Tanrısı'nın ülkeyi terk edip toprakları bereketsiz bırakması şeklinde algılanmış ve bu mitolojinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu çalışmada öncelikle Aşmunikal'in Kaybolan Fırtına Tanrısı metni temel alınıp, benzer mitolojik anlatılara yer verilerek Kayıp Tanrı mitlerinin bereketle ilişkisi bağlamında Hitit toplumunda ne anlam ifade ettiği sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra diğer kültürlerdeki benzer mitoslardan örnekler verilip bunlar ile Hitit mitolojisi arasında analoji yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Kayıp Tanrılar, Mitoloji, Kraliçe Aşmunikal, Fırtına Tanrısı

1 Bu çalışma 2018 yılında tamamlanan "Hititçe Çiviyazılı Kaynaklara Göre Kraliçe Aşmunikal" başlıklı Yüksek Lisans Tezinin altıncı bölümünden geliştirilerek hazırlanmıştır.

2 Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Hititoloji Anabilim Dalı, Türkiye.
nznzdmr@gmail.com

MYTHS OF LOST GODS: THE LOST STORM GOD, THE PERSONAL GOD OF QUEEN ASMUNİKAL[3]

Abstract: The myths of the Lost Gods, which are among the cuneiform texts of the Hittites, belong to the (Proto) Hattian, which are regarded as the local people of Anatolia. Apart from the disappearing Storm God of Queen Asmunikal, there are cuneiform documents of many mythological stories involving different gods and heroes, which mention the disappearance of God. These naratives that express the lost of particular God are often associated with scarcity, natural disaster or epidemic in society. The disappearance of God leads to various supernatural anomalies in the country, and when his anger is passed, life returns to its normal state. The Hittites, who call themselves society with "one thousand gods" and have an economy based on agriculture. The cause of a disruption in agriculture means that the gods are angry with them. The Myths of the Lost God to be given here are also a reflection of a number of events that have influenced the daily lifes of the ancient people. As a result of the disappearance of the personal Storm God of Queen Asmunikal, one of the Middle Hittite period queens, the troubles were mostly due to some of the defects attributed to the queen and did not follow the traditions of the Hittite society. Moreover, since the looter attacks against the Hittite state directly affected the economy of the society, it was perceived as the Storm God, that he is the chief god of the Hittite pantheon, to leave the country and this mythology emerged. This study was originally based on Lost Storm God of Asmunikal. Trying to answer what myths of Lost God mean in Hittite society by giving similar mythological narratives, and it is aimed to reveal similarities between the samples in other cultures.

Keywords: The Hittites, The Lost Gods, Mythology, Queen Asmunikal, The Storm God

3 This study was developed from the sixth part of the Master Thesis titled as "Queen Asmunical According to Hittite Cuneiform Sources" which was completed in 2018.

1. Giriş

Eskiçağda insanlar yaşadıkları dünyayı anlamlandırmak ve açıklayabilmek için mitleri üretmişlerdir. Tabiat ile iç içe geçmiş, doğanın her şartına uyum sağlamaya yönelik gündelik hayatlarını, önemli ölçüde etkileyen olaylar onları korkutmuş ve bu olayların sebepleri doğaüstü ögelerle betimlenmiş mitolojik anlatılarda yer etmiştir. Bu çağ insanlarının yaşamlarını sürdürebilmeleri, işledikleri topraktan aldıkları ürüne ve sahip oldukları büyük veya küçükbaş hayvanlarının sayısına bağlıdır. Verimli geçen ilkbahar ve yaz mevsimlerinin sürekliliği olmamakla birlikte soğuk kış aylarını atlatabilmek için yazın ekip biçilen mahsulün miktarı hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu toplumlarda tamamen doğayla bütün bir kültür ortaya çıkmış ve buna bağlı olarak da panteonları şekillenmiştir.

M.Ö. 2. bin yılda Anadolu'da yaşayan Hititlerin yazılı kaynakları arasında bulunan ama aslında Anadolu'nun yerli halkı olan Hatti kültürüne ait Kayıp Tanrı mitoslarının da doğanın bir parçası olan ölüm ve yeniden doğuşu simgelediği söylenebilir. Ayrıca bunların mevsim değişimlerinin nedenine mitolojik bir açıklama getirdiği de düşünülmektedir. Yani bu anlatılarda bahsedilen Tanrının kaybolması kış aylarının geldiğini ki bu kıtlık demektir, Tanrının daha sonra geri dönmesi de baharın habercisi, bereket ve sağlık zamanının başladığının işaretidir (Hutter-Braunsar, 2011, s. 137). Aynı şekilde daha çok mevsimsel döngüleri betimlediği düşünülen mitlere diğer kültürlerde de rastlamak mümkündür. Bu mitler de burada ayrı başlıklar altında verilecektir.

Ancak kaybolan veya insanlara kızgın olan tanrıların yaptıklarını öyküleyen mitosların oluşumunu tek bir nedene bağlamayıp ekonomilerini sarsacak savaş, salgın hastalık, kuraklık, sel gibi olumsuz koşulların da etken olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir (de Martino, 2013, s. 418).

2. Kraliçe Aşmunikal'in Kaybolan Fırtına Tanrısı

Hitit metinleri arasında benzer temaları içeren birçok Kayıp Tanrı miti mevcuttur; Kaybolan Güneş Tanrısı, Kaybolan Tanrı Telipinu, Kaybolan Fırtına Tanrısı, Harapşili'nin Kayıp Fırtına Tanrısı, Katip Pirva'nın Kayıp Fırtına Tanrısı, Kulivişna'nın Kayıp Fırtına Tanrısı, Lihzina'daki Fırtına Tanrısı, Anzili ve Zukki'nin Kaybolması, Ana Tanrıça/Hannahanna'nın Kaybolması, İnara'nın Kaybolması (Beckman, 1997, s. 566). Bunlar arasında Kraliçe Aşmunikal'in Kaybolan Fırtına Tanrısı başlıklı mitosta sözü geçen kraliçe Aşmunikal[4], Orta Hitit (M.Ö. 1425-1350) döneminde ilk kez kral ile yönetimde söz sahibi olmuş, aynı zamanda kralın kız kardeşi ve eşi olduğu da düşünülen tarihi bir kişiliktir. Bin tanrılı Hitit panteonunun

4 Ayrıntılı bilgi için bkz. (Özdemir, 2018).

baş tanrısı olan Fırtına Tanrısı[5] ise bu metinde Aşmunikal'in bireysel tanrısı, Aşmunikal'e ait bir tanrı olarak geçmektedir[6].

Anlatıda, kraliçenin Fırtına Tanrısı bir şeye kızmıştır ve küsüp evini terk eder veya gizemli bir şekilde ortadan kaybolur. Tanrının giderken, *ayakkabılarını ters giymesi, kendi etrafında dönüp olduğu yeri terk etmesi* hem insana has davranışlardır hem de onun ne kadar sinirli olduğunu ve öfkesini nasıl kontrol edemediğini göstermektedir (Kapelus, 2009, s. 236). Ancak bu mitlerde Tanrının ne için kızdığı bilinmemekle beraber, Aşmunikal'in şahsi Tanrısı olduğu için sadece Aşmunikal'e kızmış olabileceği, bunun sebebinin de kraliçenin işlediği bir kusur olduğu üzerinde durulmaktadır (Otten, 1966, s. 137). Kraliçenin kusuru, bir bağış belgesi (KBo 5.7) üzerindeki mühür baskısından anlaşıldığı kadarıyla kral ile bir kardeş evliliği yapmış olma ihtimalidir (Dinçol, 1982, s. 35). Bu durum Hititlerde aile içi ilişkiler yasak olduğu için toplumda Aşmunikal'e günahkar gözü ile bakılmasına (Dinçol, 1982, s. 35) ve böyle bir mitin doğmasına sebep olmuş olabilir. Bunun dışında Hititlerin inancına göre, ihmal edilmemesi gereken tanrılar kültünde, kurban sunusu veya temizlik açısından bir ihmal söz konusu olmuş olabilir (Kapelus, 2009; Klengel, 1999, s. 121). Dolayısıyla bu anlatının ortaya çıkmasında doğrudan mevsimsel döngülerin etken olduğunu söylemek yanlıştır. Ancak tüm bu sebeplerin yanı sıra, burada üzerinde durulması gereken nokta, Hatti ekonomisini olumsuz etkileyen bazı durumların bu mitin oluşmasındaki asıl neden olabileceğidir.

Mitin yazıldığı dönemde, Hititler Kuzey Anadolu'da yaşayan Kaşka[7] adlı topluluğun saldırılarına maruz kalmış, bu yağmalarla baş edemeyince de kral ve kraliçe çifti tanrılara yakarma yoluna gitmişlerdir. Saldırılar doğal olarak en çok Hitit toplumunu etkilemiştir, çünkü bu dua metninde[8] anlatıldığına göre Hititlerin birçok yerleşim yeri yağmalanmış ve buralardaki insanlar Kaşkalar tarafından köle yapılmışlardır. Talihsiz olayları birebir yaşayan toplum, Fırtına tanrısının onları yalnız bıraktığı, onları terk edip gittiği şeklinde bir yargıya varıp bu mitosu yaratmış olmalıdır.

Mitosta tanrının gitmesiyle yaşanan olaylar*, sis ve dumanın pencereleri,*

5 Fırtına Tanrısı Teşup için bkz. (van Gessel, 1998, s. 482; Aslantürk, 2013, s. 722).

6 (A) KUB 33.15 öy.II 7 [^{D}IM-*aš-za ŠA* ^{f}]*Aš-mu-ni-kal* ša-*a-it* "Aşmunikal'[in Fırtına tanrısı] kızdı".

7 Kaşkalar için bkz. (von Schuler, 1965).

8 KUB 17.21 ay. III 1-11 … gümüşten, altından (ve) bakırdan hayvan biçimli içki sunma kapları (ile) kadehleri, bronz aletlerinizi, giysilerinizi yağmaladılar ve onları bölüştüler. Rahipleri, Kutsal rahipleri, Tanrı analarını/rahibeleri, melhemli rahipleri, erkek müzisyenleri, erkek şarkıcıları, aşçıları, fırıncıları, çiftçileri, bahçıvanları, bölüştüler ve onları kendilerine köle yaptılar. Sizin sığırlarınızı (ve) koyunlarınızı bölüştüler. Kurban ekmeği (veren) tarla (ve) nadasa bırakılan tarlalarınızı, kurban içkisi (veren) bağlarınızı bölüştüler ve onları Kaşkalar kendileri için aldılar.

çatı kirişlerini tutması, sunağın bu duman ve sisten boğulması, bunların yanında meşalelerin, koyunların, sığırların da boğulduğu şeklinde anlatılır. Bundan sonra çiviyazılı metnin bazı kırık yerleri Kaybolan Tanrı Telipinu[9] mitosu ile tamamlandığında, *insanların açlıktan öldüğü, tanrıların yiyecek ve içeceklere karşı bir tatminsizlik içinde oldukları* anlatılıyor olmalıdır. Tanrının ortadan kaybolması ile yaşanan bu olağanüstü durumlar diğer Kayıp Tanrı mitoslarında *hayatın durması, dereler ve bitkilerin kuruması, verimlilik, bolluk ve yeniden doğuşun kaybolması* şeklinde ifade edilir.

Tüm dünyanın işleyişini olumsuz yönde etkileyen bu kargaşa ortamının son bulması kayıp tanrının geri getirilmesi ile mümkündür. Ancak bu metnin ilgili yeri kırık olduğu için tanrının nasıl geri getirildiğini öğrenemiyoruz. Benzer başka versiyonlarında ise, bolluk ve bereketi de götürmüş olan kızgın tanrıyı bulup getirmesi için önce bir kartal gönderilir ancak kartal tanrıyı bulamamıştır. Daha sonra Ana Tanrıça Ḫannaḫanna kendisinin özel elçisi diyebileceğimiz bir arıyı tanrıyı bulmak üzere gönderir. Bu arı *yüksek dağları, derin vadileri, mavi derinliği* yani denizi *arar* ve *tanrıyı bir kırda veya bir ormanda uyurken bulur* (Kapelus, 2009, s. 237). Arı uykuda olan kızgın tanrıyı sokarak uyandırır (Çapar, 1991, s. 83) ve evine geri dönmesini sağlar. Metinde tanrının gelişi, *sunak ve üzerindeki tanrıların* yani heykellerinin, *ocaktaki odunların, ağıldaki koyunlar ve ahırdaki sığırların tekrar uyum içinde oldukları* betimleriyle duyurulur. Hayatın olağan durumuna döndüğünü vurgulamak için yedikçe ve içtikçe tatmin olmayan tanrıların da açlıklarının ve susuzluklarının giderildiğinden bahsedilir. Genel hatlarıyla Hititlerde Kayıp Tanrı motifini işleyen mitosların, bereket ve dolayısıyla günün ekonomik uğraşısı olan tarım, hayvancılıkla iç içe olduğu okunabilir.

3. Tanrıça Demeter

Yunan mitolojisinde Tahıl Tanrıçası Demeter'e (Erhat, 1996, s. 83; Boyana, 2006, s. 175) yazılan hymnosta (Foley, 1999, s. 2vd.; Estin & Laporte, 2002, s. 138; Sina, 2008, s. 16vd.) Kaybolan Tanrı miti ile benzerlik gösteren motiflere rastlanmaktadır. Bu mitosta Demeter'in tek kızı olan Persephone'nin, yeraltı tanrısı, Demeter'in erkek kardeşi Hades tarafından kaçırılması ve Demeter'in bu olay karşısındaki tepkisi anlatılmaktadır (Rosenberg, 2003, s. 46vd.). Hades, sadece baş tanrı Zeus'un iznini alarak Persephone'yi, ona kurduğu bir tuzak sayesinde kaçırıp ölüler dünyasına götürerek onunla evlenir[10]. Kızının kaybolduğunu anlayan ve onu

9 Bkz. (Laroche, 1965, s. 89; Daddi, 1990, s. 71; Arıkan, 1998, s. 165; Hoffner, 1998, s. 15).

10 (Hesiodos, 2018, s. 39) Ak kollu Persephone'yi doğurdu Demeter,
Yer Altı Tanrısı Aidoneus
Kaçırdı onu anasının koynundan
Ve bilge Zeus bıraktı kızını ona.

uzun arayışlar sonunda bulamayan Demeter çok üzgündür ve sonunda kızının Hades tarafından kaçırıldığını öğrendiğinde ise çok öfkelenir. Kızı Persephone'ye duyduğu özlem ve kaçırılmasına olan öfkesi onun toprağı tohumsuz bırakmasına ve insanlığa kıtlık getirmesine neden olmuştur. Bu noktada Tanrıçanın yaşadığı olumsuz duygulardan ötürü insanları cezalandırması Hititlerdeki kaybolan tanrı mitosu ile benzerlik göstermektedir. Mitosun devamında yaşanan bu kıtlığın toplum dışında tanrıları da etkilediği anlatılır, çünkü insanların tanrılara adayacağı kurbanlık hayvanları veya libasyon yapacağı içecekleri kalmamıştır. Hititçe metinde de muhtemelen Hatti tanrılarına kurban sunulamadığı için bir tatminsizlik söz konusu olmuştur. Dolayısıyla *yedikçe ve içtikçe doymayan tanrılar* betimlemesinde konu hemen hemen bu mitostaki ile aynı temayı vermektedir.

Demeter mitosunda Hatti Kayıp Tanrı mitoslarıyla ortak bir başka payda, kaybolan tanrıyı bulması için kartal ve arının gönderilmesi ile Zeus'un haberci Tanrıça, *ayağı tez* Iris'i Demeter'i Olympos'a geri çağırması için yollamasıdır. Bu anlatıda Demeter kayıp değildir ancak üzgün ve kızgın olduğu için insanlığı kıtlığa mahkum etmiştir. Mitosun sonunda Demeter kızı Persephone'yi gördüğü zaman mutlu olduğu için bolluk ve bereketin olduğu bahar gelir, onu yeraltı Tanrısı Hades'in yanına göndermek zorunda kaldığında ise çok üzgündür ve kısır kış mevsimi yaşanmaktadır.

Burada anlatılmak istenen mevsimlerin değişim döngüsü olsa da, Demeter'in kızını arayıp bulamaması sonrasında yaşattığı felaketler Kaybolan Tanrı mitoslarıyla benzerlik göstermekle birlikte, mitosun ortaya çıkma nedeni kurak geçen bir yaz mevsiminin toplumu kıtlığa sürüklemiş olabileceği ve insanların da bu durumun sebebini Tahıl Tanrıçası Demeter'e bağlamış olmaları çok da uzak bir ihtimal değildir.

4. Sagbata ve Sogbo (Hevioso) Mitosu

Yunan dünyasından Afrika'ya geçecek olursak, Afrika'da Dahomey (Benin) (M.S. 1600) halkını oluşturan Fon kabilesine ait bir Sagbata (Lynch & Roberts, 2010, s. 110) ve Sogbo (Hevioso) (Lynch & Roberts, 2010, s. 115) mitosunda (Rosenberg, 2003, s. 639) yine aynı şekilde bereket teması işlenmektedir.

Gökyüzünde beraber egemenlik süren Sagbata ve Sogbo[11] adlı kardeşler, yaşadıkları güç çatışmasından dolayı anlaşamazlar ve Sagbata yeryüzünde yaşamaya karar verir, giderken de hakim olduğu ateşi ve suyu yanına alamamıştır. Gökyüzüne hükmeden kardeşi Sogbo ise ağabeyinden kalan suya sahip olmasının yanı sıra zamanla en güçlü tanrı konumuna gelmiştir. Sagbata'ya mevcut gücünü kanıtlamak ve belki de onu cezalandırmak

11 Bu tanrı çift cinsiyetlidir (Lynch & Roberts, 2010, s. 115).

amacıyla yeryüzüne yağmurun yağmasını engeller (Rosenberg, 2003, s. 641). Afrika coğrafyasında yağmurun yağmaması, toprağı bereketlendirmemesi tarımla geçinen insanların tahıllarının kurumasına, onların açlıktan ölmelerine neden olmuştur. Sagbata bu olay üzerine kardeşi Sogbo'nun haberci kuşu Vututu'yu çağırır ve yağmur yağdırması karşılığında yeryüzünün yönetimini de kardeşine bırakacağını bildirir. Burada betimlenen haberci kuş motifi Yunan mitolojisinde Tanrıça Iris, Hititlerde kartal ve arı olarak kullanılmıştır.

Sogbo beklediği bu teklifi kabul eder ve yeryüzüne yağmurla birlikte tekrar bereket gelir. Yağmur insanların ve hayvanların üzerine yağarak döl vermelerini, bitkilere yağarak ürün vermelerini sağlamıştır. Bu mitosta da açıkça görülmektedir ki, bölge insanlarının belki de sık sık yaşadıkları kuraklık afetinin nedeni tanrıların arasındaki çekişmeye bağlanıp bir mitoloji yaratılmıştır.

5. Ahaiyuta ve Bulut Yiyen Mitosu

Zunilere[12] ait Ahaiyuta ve Bulut Yiyen mitosu da bereketle ilgili olup yaşanan bir kuraklık sonucu ortaya çıkmış olmalıdır. Büyük bir dağda yaşayan Bulut Yiyen adındaki yaratık gökyüzündeki bulutlarla beslenmektedir. Bir gün gökyüzündeki tüm bulutları yediği fark edilir. Bulutlar yok olunca yağmur da yağmamaya başlar, güneş ülkelerini kavurur, büyük bir kuraklık yaşanır. Zuniler için en değerli tarım ürünü olan mısır kurur ve bununla beslenen insanlar, hayvanlar da bu kıtlıktan etkilenmiştir. Bunun üzerine insanlar yağmurun yağması için Bulut Yiyeni öldürmeleri gerektiğini aksi halde kıtlıktan kendilerinin yok olacaklarını anlarlar. Mitosun devamında Ahaiyuta adında bir kahraman bu yaratığı yener ve öldürür. Bulut Yiyen'in yok olmasıyla ülkeye tekrar bol miktarda yağmur yağmaya başlamıştır ve toprağa bereket gelir (Rosenberg, 2003, s. 796).

Bu mitolojik anlatıda insanlar doğrudan bir tanrının öfkesiyle karşılaşmamıştır ancak tarım yapabilmeleri için son derece önemli olan yağmur ve onun yağmasını sağlayan bulutlar bir yaratık tarafından yok edilmiştir. Buradaki mitosun oluşumunu da Afrika mitolojisinde olduğu gibi kuraklığın yaşanma sebebine getirilen bir açıklama olarak görebiliriz.

6. Sedna Mitosu

İnuitler[13] Kanada'nın kuzeyi, Alaska gibi soğuk bölgelerde göçebe yaşayan ve avcılık, balıkçılıkla hayatta kalan bir toplumdur. Mitolojilerinde Sedna (aşağıdaki kadın anlamında) deniz altında yaşayan canlı ve ölüleri yöne-

12 (Marriott & Rachlin, 1994, s. 137; Rosenberg, 2003, s. 794vd.) Zuniler Kuzey Amerika kıtasının güneyinde, New Mexico Çölü civarında, günümüzde de yaşayan, özgün dili olan bir kabiledir. Bu kabile tarımla uğraşmış, özellikle de Mısır üretimi yapmıştır.

13 (Rosenberg, 2003, s. 819) İnuit "İnsan", Eskimo "çiğ et yiyen" anlamlarına gelmektedir.

ten, İnuitler'in koruyucusu önemli bir Tanrıçadır (Damas, 1984, s. 473; Wolfson, 2001, s. 7; Rosenberg, 2003, s. 820). İnuitlerin inancına göre, insanlar kara ve deniz hayvanlarını ayrı ayrı pişirip tüketmelidir, bunu yapmadıklarında Sedna öfkelenir ve saç örgüleri birbirine karışır. Tanrıçanın kızdırılması insanlardan yiyecekleri saklamasına, avlandıkları kayıklarını fırtınalar göndererek alabora etmesine neden olmuştur (Rosenberg, 2003, s. 825). Bu durum insanları bir tür cezalandırma yöntemi olarak düşünülebilir. Ayrıca Tanrıça'nın kızgınlığı sonrasında saç örgülerinin karışması, Kaybolan Tanrı mitosunda olduğu gibi tanrıların insana özgü davranışlarda bulunduklarına başka bir örnektir.

Sadece yiyecek ihtiyaçlarını değil, soğuk iklimde hayatta kalabilmek için giyindikleri kalın kıyafetlerini de avladıkları hayvanların postlarından sağlayan İnuitler, çeşitli ritüeller gerçekleştirerek kızgın Sedna'yı yatıştırmaya çalışırlar. Tanrıçanın sakinleşmesiyle İnuitler'in hayatı normal seyrine dönmüş olur. Bu toplumun yaşadığı çetin coğrafyada karşılaştıkları zorlukların sebebi Tanrıça Sedna'ya yüklenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

7. Sonuç

Benzer örneklerde görüldüğü üzere, Kayıp Tanrı mitosları veya bereketle özdeşleştirilen mitosların çoğunun genellikle yaşanan kuraklık ve dolayısıyla kıtlıkla ile ilişkili olduğu söylenebilir. İnsanların doğa ve kendi yaşamlarından esinlenerek yarattıkları Tanrılar dünyası, varoluşlarını açıklamanın yanında bunu sürdürebilmenin teminatı gibidir. Bu yüzden varlıklarını tehlikeye atabilecek kıtlık, salgın hastalık, kuraklık gibi felaketleri Tanrıların insanları bir sebepten dolayı cezalandırıyor olmaları ile açıklamışlardır. Burada anlatılan mitolojilerin ait oldukları toplumların kültürleri ve dinleri günümüz perspektifinden kolayca değerlendirilip anlaşılamayacak kadar karmaşıktır. Ancak bu durum belli analojiler yapmaya engel görülmemelidir.

Bahsettiğimiz kayıp veya kızgın tanrı motiflerini içeren mitoslar arasında kültürel bir geçişten daha çok bu mitosların oluşum nedenleri ortak bir payda olarak değerlendirilmiştir. Tabiata bağlı yaşam süren Antikçağ insanı, farklı coğrafi bölgelerde olsalar dahi hayat kaygılarını bir şekilde benzer özelliklerle bu mitoslarda ortaya koymuşlardır.

KAYNAKÇA

Arıkan, Y. (1998). Hitit Mitolojisi Hakkında. *Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Gelişmesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyumu Bildiriler 24-26 Nisan 1996*, 161-173.

Aslantürk, N. (2013). *Hitit Belgelerinde Hurri Tanrıları ve Onların Kültleri.* Ankara Üniversitesi.

Beckman, G. (1997). Mythologie. Anatolian Myths. *Reallexicon der Assyrologie*(8), 565-572.

Boyana, H. (2006). Nikomedeia Kenti ve Tanrıça Demeter. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, s. 171-187.

Çapar, Ö. (1991). Hellen Mitoslarında Doğulu Unsurlar. *Tarih İncelemesi Dergisi*, s. 79-90.

Daddi, F. (1990). *La mitologia ittita.* Paidea: Testi del Vicino Oriente antico.

Damas, D. (1984). *Handbook of North American Indians.* Washington: Smithsonian Institution Press.

de Martino, S. (2013). Din ve Mitoloji. *HİTİTLER: Bir Anadolu İmparatorluğu* (s. 418). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dinçol, A. (1982). Hititler. *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi 1*. Görsel Yayınlar .

Erhat, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Estin, C., & Laporte, H. (2002). *Yunan ve Roma Mitolojisi.* (M. Eran, Çev.) Ankara: TÜBİTAK.

Foley, H. (1999). *The Homeric Hymn to Demeter.* New Jersey: Princeton University Press.

Hesiodos. (2018). *Theogonia.* (A. Erhat, & S. Eyüboğlu, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hoffner, H. (1998). *Hittite Myths.* Georgia: Society of Biblical Literature Writings from the Ancient World Series.

Hutter-Braunsar, S. (2011). Vergleichende Untersuchungen zu den Texten über eine aus Zorn Verschwundene Gottheit. *Alter Orient und Altes Testament*, s. 129-144.

Kapelus, M. (2009). The Anger of the Gods and Anomalies in the World's Existence. N. Pawlak içinde, *Codes and Rituals of Emotions in Asian and African Cultures* (s. 236). warsaw.

Klengel, H. (1999). *Geschichte des Hethitischen Reiches.* Köln: Handbuch der Orientalistik.

Laroche, E. (1965). *Textes mythologiques hittites en transcription, Mythologie anatolienne.* Paris: Revue Hittite et Asianique.

Lynch, P. A., & Roberts, J. (2010). *African Mythology A to Z.* New York: Chelsea House Publishers.

Marriott, A., & Rachlin, C. (1994). *Kızılderili Mitolojisi.* (Ü. Özünlü, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.

Otten, H. (1966). Hethiter, Hurriter und Mitanni. *Fischer Weltgeschichte, Die Altorientalischen Reiche II Das Ende des 2.Jahrtausends* (s. 137). içinde

Özdemir, N. (2018). *Hititçe Çiviyazılı Kaynaklara Göre Kraliçe Aşmunikal.* Ankara Üniversitesi Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Rosenberg, D. (2003). *Dünya Mitolojisi Büyük Destan ve Söylenceler Antolojisi.* (K. Akten, E. Cengiz, A. U. Cüce, K. Emiroğlu, T. Kenanoğlu, T. Kocayiğit, . . . B. Odabaşı , Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.

Sina, A. E. (2008). *Homeros İlahileri (Homerik Hymnos'lar).* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

van Gessel, B. (1998). *Onomasticon of the Hittite Pantheon 1.* Leiden: Handbook of Oriental Studies.

von Schuler, E. (1965). *Die Kaškaer.* Berlin: Walter de Gruyter.

Wolfson, E. (2001). *Mythology of the Inuit.* Berkeley Heights: Enslow Pub.

KISALTMALAR

Bkz: Bakınız

CTH: Emmanuel Laroche, Catalogue des textes hittites, Paris 1971 (mit Ergänzungen in RHA 30, 1972, 94-133 = CTH Suppl., und RHA 33, 1973, 68-71).

KBo: Keilschriftttexte aus Boghazköy-Leipzig 1916-1923, Berlin 1954vd.

KUB: Keilschrifturkunden aus Boghazköy. Berlin 1921vd.